

การกระจาย เชิงมุมของนิวตรอนในบรรยากาศที่ระดับน้ำทะเล

นายวีระพงศ์ จิวประดิษฐ์กุล

004892

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาฟิสิกส์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2523

ANGULAR DISTRIBUTION OF ATMOSPHERIC NEUTRONS

AT SEA LEVEL

Mr. Weerapong Chewpraditkul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Science

Department of Physics

Graduate School

Chulalongkorn University

1980

หัวข้อวิทยานิพนธ์   การกระจายเชิงมุมของนิวตรอนในบรรยากาศที่ระดับน้ำทะเล
โดย   นายวีระพงศ์ จิวประดิษฐ์กุล
ภาควิชา   ฟิสิกส์
อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลิขิต ฉัตรสกุล

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประดิษฐ์ บุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(ศาสตราจารย์ แสง โพธิ์เงิน)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ดำรง เมธาศิริ)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ถาวร สุทธิพงศ์)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลิขิต ฉัตรสกุล)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์   การกระจายเชิงมุมของนิวตรอนในบรรยากาศที่ระดับน้ำทะเล
 ชื่อผู้จัดทำ   นายวิระพงศ์ จิวประดิษฐ์กุล
 อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลีชิต ฉัตรสกุล
 ภาควิชา   ฟิสิกส์
 ปีการศึกษา   2522

บทคัดย่อ

ได้ทำการศึกษาการกระจายเชิงมุมของนิวตรอนในบรรยากาศ โดยใช้หลอดวัดนิวตรอนชนิดสัดส่วนโบรอนไตรฟลูออไรด์ จำนวน 2 หลอด ติดตั้ง ณ ดิถพิสิภัส จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเทียบได้กับระดับน้ำทะเล

จากผลการทดลองแสดงให้เห็นว่า ความเข้มนิวตรอนมีค่าสูงสุดในแนวตั้งและลดลงเมื่อมุม zenith เพิ่มขึ้น โดยการวางหลอดวัดให้แกนของหลอดขนานกับแนวเหนือ-ใต้และแนวตะวันออก-ตะวันตก พบว่าความเข้มนิวตรอนจะมีลักษณะสมมาตรทางด้านทิศตะวันออกกับทิศตะวันตก และทางด้านทิศเหนือกับทิศใต้

นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงประจำวันของความเข้มนิวตรอนในบรรยากาศอีกด้วย จากผลการทดลองแสดงให้เห็นว่า ความเข้มในเวลากลางวันมีมากกว่าในเวลากลางคืนโดยมีความเข้มสูงสุดเวลาประมาณเที่ยงวัน

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ก็ด้วยความช่วยเหลือจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลิขิต
ฉัตรสกุล ท่านอาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้ดูแลสั่งสอนทางด้านวิชาการ ทางด้านกำลังใจ และ
แม่ไม้หาส่วนตัว นอกจากนี้ยังได้กรุณาช่วยตรวจทานและแก้ไข จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ
ลงได้ด้วยดี ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ในระหว่างทำงานผู้เขียนได้รับคำ
แนะนำปรึกษา ตลอดจนช่วยเหลือให้ยืมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในงานวิจัย จากพี่
และ เพื่อนหลายท่าน ผู้เขียนรู้สึกดีในใจในความเป็นมิตรที่ได้รับ ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
รายการตารางประกอบ	ช
รายการรูปประกอบ	ณ

บทที่

1. บทนำ	1
2. การชนของอนุภาคพลังงานสูงกับนิวเคลียส.....	5
2.1 กระบวนการนิวเคลียร์คาสเคด.....	5
2.2 กระบวนการระเหย.....	18
3. นิวตรอนในบรรยากาศ.....	25
3.1 การเปลี่ยนแปลงความเข้มของนิวตรอนกับเส้นละติจูดแม่เหล็กโลก เมื่อความดันบรรยากาศคงที่.....	27
3.2 การเปลี่ยนแปลงความเข้มของนิวตรอนกับความดันบรรยากาศ....	28
3.3 การเปลี่ยนแปลงความยาวการดูดกลืนเฉลี่ยกับเส้นละติจูดแม่เหล็กโลก, 30	
3.4 การเปลี่ยนตำแหน่งความเข้มสูงสุดกับเส้นละติจูดแม่เหล็กโลก	32

4. การทดลองและผล.....	34
4.1 การศึกษากราฟประจำตัวของหลอดวัด BF_3 ชนิดสองหลอด ต่อ ฆนาน.....	34
4.2 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงประจำวันของความเข้มนิวตรอนในบรรยากาศ..	41
4.3 การศึกษาการกระจายเชิงมุมของนิวตรอนในบรรยากาศ.....	46
4.4 การศึกษาอัตรานับของนิวตรอนในบรรยากาศเมื่อวางหลอดวัดในทิศทาง ต่างกัน	57
5. สรุปผลและวิจารณ์.....	60
เอกสารอ้างอิง.....	64
ภาคผนวก.....	67
ก. ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน.....	67
ข. บรรยากาศมาตรฐาน.....	69
ประวัติผู้เขียน.....	73

รายการตารางประกอบ

ตารางที่	หน้า
3.1 แสดงความยาวการดูดกลืนเฉลี่ยและสัมประสิทธิ์การดูดกลืนเฉลี่ยกับเส้น ละติจูดแม่เหล็กโลก	31
4.1 แสดงอัตรานับเมื่อมีแหล่งกำเนิดนิวตรอน Ra - Be โดยหลอดวัด BF ₃ หมายเลข 1	37
4.2 แสดงอัตรานับเมื่อมีแหล่งกำเนิดนิวตรอน Ra - Be โดยหลอดวัด BF ₃ หมายเลข 2	38
4.3 แสดงอัตรานับเมื่อมีแหล่งกำเนิดนิวตรอน Ra - Be โดยหลอดวัด BF ₃ หมายเลข 1 และหมายเลข 2 ต่อขนาน	39
4.4 แสดงอัตรานับของนิวตรอนในบรรยากาศ ณ วันและเวลาต่าง ๆ	43
4.5 แสดงเปอร์เซ็นต์ความเข้มของนิวตรอนในบรรยากาศ ณ วันและเวลา ต่าง ๆ	44
4.6 แสดงอัตรานับของนิวตรอนในบรรยากาศ ณ ตำแหน่งมุมต่าง ๆ เมื่อวาง หลอดวัดให้แกนของหลอดขนานกับแนวเหนือ-ใต้	51
4.7 แสดงเปอร์เซ็นต์ความเข้มของนิวตรอนในบรรยากาศ ณ ตำแหน่งมุมต่าง ๆ เมื่อวางหลอดวัดให้แกนของหลอดขนานกับแนวเหนือ-ใต้	52
4.8 แสดงอัตรานับของนิวตรอนในบรรยากาศ ณ ตำแหน่งมุมต่าง ๆ เมื่อวาง หลอดวัดให้แกนของหลอดขนานกับแนวตะวันออก-ตะวันตก	53

ตารางที่	หน้า
4.9	แสดง เปอร์เซนต์ความ เข้มของนิวตรอนในบรรยากาศ ณ ตำแหน่งมุมต่าง ๆ เมื่อวางหลอดวัดให้แกนของหลอดขนานกับแนวตะวันออก-ตะวันตก 54
4.10	แสดง อัตรานับของนิวตรอนในบรรยากาศ เมื่อวางหลอดวัดในทิศทางต่าง ๆ ตามแนวระนาบ 59

รายการรูปประกอบ

รูปที่		หน้า
1.1	แผนภาพแสดงการหุ้มหลอดวัด BF_3 ด้วยพาร์ฟีน	4
2.1	จำนวนเฉลี่ยของนิวคลีออนที่ออกมาจากนิวเคลียสของธาตุยูเรเนียม , ทองแดง , และอะลูมิเนียม เมื่อถูกยิงด้วยโปรตอน	6
2.2	จำนวนเฉลี่ยของอนุภาคคาสเคดที่ออกมาจาก ^{100}Ru	8
2.3	การกระจายเชิงมุมของโปรตอน จากปฏิกิริยาซึ่งถูกเหนี่ยวนำโดยโปรตอน ที่มีพลังงานจลน์ 460 MeV , และ 1840 MeV	11
2.4	การกระจายเชิงมุมของฟายออน (ทุกประจุและทุกพลังงาน) ที่ออกมาจาก อันตรกิริยาซึ่งถูกเหนี่ยวนำโดยโปรตอนที่มีพลังงานจลน์ 460 MeV , และ 1840 MeV	12
2.5	สเปกตรัมพลังงานของโปรตอน ที่ถูกปล่อยออกมาจากอะลูมิเนียม , และ ยูเรเนียม	14
2.6	พลังงานกระตุ้นเฉลี่ยในนิวเคลียสที่เหลือจากอันตรกิริยาซึ่งถูกเหนี่ยวนำโดย โปรตอน	16
2.7	พลังงานกระตุ้นเฉลี่ยภายหลังการปล่อยนิวคลีออนของธาตุชนิดต่าง ๆ เมื่อ ถูกยิงด้วยโปรตอน	17
2.8	จำนวนเฉลี่ยของอนุภาคชนิดต่าง ๆ ที่ระเหยออกมาจากนิวเคลียสของธาตุ ^{64}Cu , ^{109}Ag , ^{181}Ta	20
2.9	สเปกตรัมพลังงานของนิวตรอนที่ระเหยออกมาจาก ^{109}Ag	22

รูปที่	หน้า
2.10	สเปกตรัมพลังงานของโปรตอน ที่ระเหยออกมาจาก ^{109}Ag 23
2.11	สเปกตรัมพลังงานของอนุภาคอัลฟาที่ระเหยออกมาจาก ^{109}Ag 24
3.1	สเปกตรัมพลังงานของนิวตรอนในบรรยากาศที่ระดับความลึกต่าง ๆ สำหรับ เส้นละติจูดแม่เหล็ก 44°N 26
3.2	กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มสัมพัทธ์ของนิวตรอนกับเส้นละติจูด แม่เหล็กโลกเมื่อความดันบรรยากาศคงที่ 306 mb 27
3.3	กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มของนิวตรอนกับความดันบรรยากาศ สำหรับเส้นละติจูดต่าง ๆ ในซีกโลกเหนือ 29
3.4	กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสัมประสิทธิ์การดูดกลืนเฉลี่ยกับละติจูดแม่เหล็กโลก 32
3.5	กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งความเข้มสูงสุดของนิวตรอนกับเส้น ละติจูดแม่เหล็กโลก 33
4.1	กราฟประจำตัวของหลอดวัด BF_3 34
4.2	แผนภาพระบบวัดรังสีชนิดสองหลอดต่อขนาน 35
4.3	กราฟประจำตัวของหลอดวัด BF_3 หมายเลข 1 และหมายเลข 2 และ เมื่อนำทั้งสองหลอดมาต่อขนานกัน 40
4.4	แผนภาพแสดงการวางหลอดวัด BF_3 ทั้งสองหลอด ให้แกนหลอดวัด ขนานกับแนวตะวันออก-ตะวันตก 42
4.5	กราฟแสดง เปอร์เซนต์ความเข้มของนิวตรอนในบรรยากาศ ณ วันและเวลา ต่าง ๆ 45

รูปที่	หน้า
4.6	โครงสร้างส่วนหลอดวัดหุ้มด้วยพาร์ฟีน 46
4.7	กราฟแสดงอัตรานับของนิวตรอนในบรรยากาศ เป็นฟังก์ชันกับความหนาของ พาร์ฟีนที่หุ้มหลอดวัด BF_3 47
4.8	ภาพถ่ายของกะบะ เหล็กวางอยู่บนโครงไม้ 48
4.9	แผนภาพแสดงการวางตัวของหลอดวัดเอียงทำมุม เซนติต่าง ๆ 49
4.10	กราฟแสดงความเข้มสัมพัทธ์ของนิวตรอนในบรรยากาศ ณ ตำแหน่งมุมต่าง ๆ เมื่อวางหลอดวัดให้แกนของหลอดขนานกับแนวเหนือ-ใต้ 55
4.11	กราฟแสดงความเข้มสัมพัทธ์ของนิวตรอนในบรรยากาศ ณ ตำแหน่งมุมต่าง ๆ เมื่อวางหลอดวัดให้แกนของหลอดขนานกับแนวตะวันออก-ตะวันตก 56
4.12	ภาพถ่ายของหลอดวัด BF_3 พร้อมแท่งพาร์ฟีนวางอยู่บนโครงเหล็ก 58
5.1	กราฟแสดงอัตรานับของนิวตรอน เป็นฟังก์ชันกับพลังงานเมื่อหลอดวัด BF_3 ถูกหุ้มด้วยพาร์ฟีนที่มีความหนาต่าง ๆ กัน 62